

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 811.111:378

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15332069>

Міжмовна еквівалентність у сфері правничої термінології: англійсько-український аспект

Довгополова Ганна Геннадіївна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, 40007, м. Суми, вул. Миру 24, Україна, a.dovgorolova@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0003-3157-0973>

Прийнято: 18.04.2025 | Опубліковано: 29.04.2025

Анотація. У даній статті розглянуто питання міжмовної еквівалентності та виклики в англійсько-українському перекладі правничої термінології в умовах євроінтеграційних процесів. Автор акцентує увагу на специфіці правничого терміна, якому не властиві всі риси загальноживаного слова, а його функціонування можливе лише за умови актуалізації в професійному контексті. Досліджено основні джерела формування правової термінології – спеціалізовані словники, законодавчі акти, судові рішення, наукові праці, практичні документи, міжнародні договори та інші джерела, що формують термінологічне поле права в міжкультурному вимірі. Окрему увагу в статті приділено проблемам перекладу термінів, що виникають унаслідок відмінностей між правовими системами (англо-американське common law і континентальне право), історико-культурними особливостями та різною концептуалізацією правових понять. Підкреслено значення етимології, фразеології та культурного контексту для точного відтворення значення термінів. Аналізуються деякі як питоми українські, так і запозичені терміни,

зокрема інтернаціоналізми, що утворюють ядро юридичної лексики сучасного професійного дискурсу. У даній статті роблено висновок про важливість системного підходу до вивчення правничої термінології з урахуванням нормативного, практичного та міжкультурного контекстів актуальність теми дослідження пояснюється необхідністю дослідження міжмовної варіативності та перекладознавства у сфері права, поглиблення розуміння механізмів трансляції правових понять у межах європейського інтеграційного процесу. Додатково у дослідженні наголошується на необхідності формування у перекладачів і фахівців правничого профілю міждисциплінарної компетентності, що охоплює не лише мовну і правову обізнаність, а й знання культурно-правових реалій, що визначають особливості інтерпретації та застосування термінів. Такий підхід сприятиме більш ефективному забезпеченню юридичної точності й адекватності перекладу англомовних текстів в умовах глобалізації та правового зближення.

Ключові слова: правнича термінологія, юридичний переклад, правова лексика, терміносистема, етимологія, правова комунікація.

Interlingual equivalence in the field of legal terminology: the English-Ukrainian aspect

Hanna Dovhopolova

Candidate of Pedagogical Sciences, Docent, Docent of the Department of Humanitarian Disciplines, Kharkiv National University of Internal Affairs Sumy branch, 40007, Sumy, Myru St. 24, Ukraine, a.dovgopolova@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0003-3157-0973>

Abstract. *This article examines the issue of interlingual equivalence and challenges in the English-Ukrainian translation of legal terminology in the context of European integration processes. The author focuses on the specificity of a legal term,*

which does not have all the features of a commonly used word, and its functioning is possible only if it is actualized in a professional context. The main sources of the formation of legal terminology are investigated - specialized dictionaries, legislative acts, court decisions, scientific works, practical documents, international treaties and other sources that form the terminological field of law in an intercultural dimension. The article pays special attention to the problems of translating terms that arise due to differences between legal systems (Anglo-American common law and continental law), historical and cultural features and different conceptualizations of legal concepts. The importance of etymology, phraseology and cultural context for the accurate reproduction of the meaning of terms is emphasized. Some specifically Ukrainian and borrowed terms, in particular internationalisms, which form the core of the legal vocabulary of modern professional discourse, are analyzed. This article concludes that a systematic approach to the study of legal terminology is important, taking into account the normative, practical and intercultural contexts. The relevance of the research topic is explained by the need to study interlingual variability and translation studies in the field of law, to deepen the understanding of the mechanisms of translation of legal concepts within the framework of the European integration process. Additionally, the study emphasizes the need to form interdisciplinary competence among translators and legal specialists, which includes not only linguistic and legal awareness, but also knowledge of cultural and legal realities that determine the peculiarities of the interpretation and application of terms. Such an approach will contribute to a more effective provision of legal accuracy and adequacy of the translation of English-language texts in the context of globalization and legal convergence.

Keywords: *legal terminology, legal translation, legal lexicon, terminological system, etymology, legal communication.*

Постановка проблеми. Правнича термінологія англійської мови є досить різноманітною та містить багато термінів, які мають відповідники в інших мовах.

Проте, деякі терміни можуть мати різні відповідники в залежності від контексту вживання та специфіки правової галузі. Наприклад, терміни *compensation*, *restitution*, *indemnification* можуть перекладатися як «відшкодування» залежно від контексту та способу використання. Тому, для визначення точного перекладу термінів необхідно враховувати їх контекстуальне значення та використання в практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для проведення термінологічного аналізу можна використовувати різні джерела, такі як законодавчі акти, словники та наукові статті, а також вивчення використання термінів у реальній практиці. Так, А. Ляшук [Ляшук 2016, с. 130] вважає, що у вербалізації понять права у системах термінів різних мов виявляється їх збіг та семантична близькість, а також безеквівалентність семантичних структур, етнокультурний компонент значення, що віддзеркалює своєрідність правових засад різних суспільств. Встановлено, зокрема, що у семантиці термінів різних мов виявляється більше спільних ознак, ніж відмінних. Істотні ознаки семантичних полів збігаються, наприклад у таких термінологічних позначеннях сфери права: укр. право – англ. *law*, укр. покарання – англ. *punishment*, укр. особа – англ. *person*, укр. суд – англ. *court*.

Дослідники відзначають збіг термінів, що свідчить про подібність різних правових систем та їхню спільну логіко-поняттєву основу. «Проте семантичні групи порівнюваних терміносистем характеризуються різною лексичною наповнюваністю залежно від ступеня соціальної значущості позначуваних понять» [Яцишин 2013, с. 101-102].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри активне вивчення питань перекладу правничої термінології, низка аспектів досі потребує глибшого аналізу. Зокрема, проблема формальної еквівалентності термінів не завжди забезпечує їхню концептуальну відповідність через відмінності правових систем. Недостатньо досліджено вплив культурно-історичних чинників на формування термінів і їх переклад.

Залишається відкритим питання варіативності інтернаціоналізмів у юридичному дискурсі та критеріїв вибору відповідних перекладацьких стратегій. Окрема увага має бути приділена формуванню міждисциплінарної компетентності перекладача, що поєднує мовну, правову та культурну обізнаність. Усе це вказує на необхідність подальших досліджень у межах євроінтеграційного контексту.

Потенційний внесок даної статті в теорію та методику професійної освіти полягає в окресленні підходів до формування міждисциплінарної перекладацької компетентності, що є ключовою для підготовки фахівців у галузі юридичного перекладу в умовах євроінтеграції.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження: проаналізувати особливості англійсько-українського перекладу правничої термінології в умовах європейської інтеграції, виявити чинники, що впливають на міжмовну еквівалентність, та обґрунтувати підходи до точного й адекватного відтворення правових понять з урахуванням культурно-правового контексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення термінологічного аналізу можна використовувати різні джерела, такі як законодавчі акти, спеціалізовані словники та енциклопедії, наукові статті та монографії, юридичні документи та рішення судів. Окрім того, корисним є також вивчення використання термінів у реальній практиці, наприклад, в текстах договорів, заяв, позовних заяв та інших документів, що використовуються в практиці юридичної діяльності.

Термінологічний аналіз є важливим етапом формування англійськомовної правничої термінології в умовах євроінтеграційних процесів. Він дозволяє визначити відповідності термінів української та англійської мов, а також вивчити їх використання та специфіку в правовій галузі.

Необхідно зазначити, що термінологічний аналіз є важливим не тільки для формування правничої термінології, але й для забезпечення її однозначності та зрозумілості в різних контекстах. Оскільки право має величезний вплив на життя

людей та суспільства в цілому, правнича термінологія повинна бути доступною та зрозумілою для кожного громадянина. Як справедливо зазначає М. Любченко, «право може бути ефективним регулятором суспільних відносин тільки тоді, коли його внутрішня і зовнішня форми відповідають найвищим стандартам юридичної техніки. Реалізація принципів права, прав і свобод людини і громадянина неможлива без визначеності, ясності та недвозначності правових приписів, у яких закріплюються норми права. Мова нормативно-правових та інших юридичних актів, юридичної науки і практики є одним із важливих показників рівня розвитку правової системи суспільства. Держава має бути зацікавлена в юридичній мові, зрозумілій для всіх учасників суспільних відносин, що стане надійним засобом комунікації в процесі правового регулювання, управління і судочинства» [Любченко 2015, с. 112].

Крім того, вивчення правничої термінології має важливе значення для забезпечення правової культури та правової свідомості в суспільстві. Люди повинні мати можливість розуміти свої права та обов'язки, а також бути в змозі захищати їх у разі порушення.

Отже, здійснення термінологічного аналізу є важливим етапом для розвитку правничої термінології в умовах євроінтеграції. Це дозволить створити єдину термінологію для спілкування з іноземними партнерами та забезпечити її зрозумілість та доступність для всіх громадян.

Структура правничої термінології може варіюватися в залежності від сфери її застосування. Проте аспекти, які беруть до уваги в галузі юридичного термінознавства універсальні [Артикуца 2021]. Доцільно розрізняти такі аспекти юридичного термінознавства: термінологічні одиниці, дефініції, джерела та сфери застосування термінів і дефініцій (законодавчі акти, довідкова література (словники), наукова література в галузі права, правнича документація):

- терміни та їх дефініції – це основні одиниці правової термінології, які використовуються в юридичних документах та законодавстві;

- концепти та поняття – абстрактні терміни, які мають певне значення в правовій термінології та використовуються для опису певних процесів та явищ в правовій галузі;
- спеціалізовані словники – джерела, які містять офіційні визначення термінів та їх використання в правовій галузі;
- законодавчі акти – документи, які містять нормативні визначення термінів та їх використання в правовій галузі;
- наукові статті та монографії – джерела, які містять аналіз та дослідження правової термінології, її ефективність та використання в практиці;
- рішення судів – документи, які містять визначення термінів та їх використання в правовій практиці, а також допомагають зрозуміти правову практику та її особливості;
- практичні документи – джерела, які містять реальні приклади використання правової термінології в практичній діяльності, такі як договори, заяви, позовні заяви та інші юридичні документи, в тому числі міжнародні договори та угоди (документи, які містять визначення термінів та їх використання в міжнародній правовій практиці).

У процесі формування та уніфікації міжнародної англійськомовної правничої термінології в умовах євроінтеграційних процесів, слід враховувати походження термінів (їх етимологію, тобто основи їх формування) та структурно-семантичні особливості термінологічних одиниць, які можуть бути представленими окремими лексемами або їх сполученнями, в тому числі і стійкими виразами (фразеологізмами). Усі види таких термінологічних одиниць регулярно трапляються в різних правових документах. Не менш важливим, на наш погляд, є культурний аспект правничої термінології. Він пов'язаний з урахуванням культурних та історичних особливостей країн, що має значний

вплив на формування та розуміння правових термінів. Розглянемо зазначені вище аспекти детальніше.

Терміни та їх дефініції є основними одиницями правової термінології. Термін – це слово або словосполучення, що має точне визначення та використовується для позначення поняття чи явища в певній науковій галузі, в даному випадку – в правовій галузі [Кривич 2017]. Дефініція терміну – це його офіційне визначення, яке викладається в спеціалізованих словниках та законодавчих актах. Використання правильної термінології є дуже важливим у правовій галузі, оскільки це дозволяє уникнути непорозумінь та помилок у тлумаченні законодавства, забезпечує точність та юридичну вірогідність документів.

У нашому дослідженні ми спираємося на визначення юридичного терміну, запропонованого в юридичній енциклопедії: «юридичний термін – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення в юридичній літературі (нормативно-правових актах, юридичних словниках, довідниках, енциклопедіях, наукових працях тощо)» [Юридична енциклопедія 2004, с. 482]. На конкретні поняття спирається правове знання. Поняття репрезентовані у звукових формах, а їх зміст, обсяг і структура є «логіко-смісловою основою для окреслення термінологічного значення у формі дефініції, яка узагальнює найістотніші ознаки і взаємозв'язки правового явища» [Яцишин 2013, с. 100].

Термінологічна одиниця відрізняється від нетермінологічного слова. Е. Скороходько [Скороходько 2006, с. 35] вбачає цю різницю в тому, що терміну не властивий повний вияв рис загальноживаного слова: теоретично кожне слово може бути терміном, але воно стає ним тільки за умови актуалізації.

Спеціалізовані словники є важливим джерелом правової термінології, оскільки вони містять офіційні визначення термінів та їх використання в правовій галузі. Такі словники можуть бути створені як урядовими органами, так і незалежними дослідницькими групами або видавництвами.

Спеціалізовані словники зазвичай містять детальні визначення термінів, що допомагає зрозуміти їх значення та використання в конкретному контексті. Крім того, такі словники можуть включати приклади вживання термінів у реальних ситуаціях, що допомагає зрозуміти їх застосування в практичній діяльності. У якості прикладів спеціалізованих словників у правовій галузі можна навести такі: Black's Law Dictionary [Black's Law Dictionary], Ballentine's Law Dictionary [Ballentine 2010], Oxford Dictionary of Law [Law, Martin 2014], West's Encyclopedia of American Law [West's Encyclopedia 2001], The Wolters Kluwer Bouvier law dictionary [Sheppard 2012], Modern Dictionary for the Legal Profession [Modern Dictionary 2008] тощо.

Законодавчі акти є одним з найважливіших джерел правової термінології. Ці документи містять офіційні визначення термінів, які використовуються в правовій галузі, а також нормативні акти, що регулюють їх застосування. Законодавчі акти можуть бути різних рівнів: конституції, закони, постанови, розпорядження, рішення та інші. Кожен із цих документів містить визначення термінів, які використовуються в ньому. Законодавчі акти також містять положення, що регулюють застосування термінів в правовій практиці.

Наприклад, Конституція України містить визначення таких термінів, як «держава», «нація», «релігія», «свобода» та інші. Закони України містять визначення термінів, які стосуються певної сфери права, наприклад, Кодекс України про адміністративні правопорушення містить визначення термінів, які стосуються порушення адміністративного законодавства.

Наукові статті та монографії є важливими джерелами для аналізу та дослідження правової термінології. Вони містять інформацію про використання термінів у конкретних контекстах, їх точні визначення, а також огляди різних підходів до формування термінології в правовій галузі. Дослідження, проведені у наукових статтях та монографіях, можуть відображати ефективність та неефективність використання термінології в практичній діяльності. Такі

дослідження можуть бути корисними при формуванні та вдосконаленні правової термінології у відповідних галузях.

Рішення судів є важливим джерелом правової термінології, оскільки вони містять визначення термінів та їх використання в конкретних справах. Крім того, рішення судів є інструментом для розуміння правової практики та її особливостей, оскільки вони дають приклади та ілюстрації застосування правових термінів у різних контекстах.

Практичні документи є джерелом для вивчення правової термінології, оскільки вони містять реальні приклади використання термінів в юридичній практиці. Це можуть бути різноманітні документи, такі як договори, заяви, позовні заяви, рішення органів влади та інші. Через те, що практичні документи є конкретними та реалізованими у практичній діяльності, вони допомагають краще зрозуміти сутність термінів та їх використання в реальних ситуаціях. Однак важливо враховувати, що практичні документи можуть містити відмінності від документів, що нормативно визначають терміни, тому потрібно бути уважним і перевіряти документи з точки зору правової відповідності.

Міжнародні договори та угоди містять визначення термінів та їх використання в міжнародній правовій практиці. У цих документах визначаються стандарти та правила, які застосовуються в міжнародних відносинах, тому розуміння правової термінології в цих документах є дуже важливим для ефективної міжнародної співпраці. Міжнародні договори та угоди можуть містити терміни, які не зустрічаються в національному законодавстві, тому для їх правильного розуміння необхідно вивчати міжнародну правову термінологію.

Концепти та поняття – елемент правової термінології, оскільки вони використовуються для опису абстрактних ідей, процесів та явищ, що відбуваються в правовій галузі. Наприклад, такі концепти як «правосуддя», «законність», «державна влада» та інші, визначають загальні принципи та цінності, які лежать в основі правової системи. Використання концептів

допомагає уникнути неоднозначності та неточності при формулюванні правових понять та термінів [Чайка 2020].

Етимологія вивчає походження слів, їх історію та зв'язки з іншими словами в мові. У правовій термінології знання етимології термінів може допомогти зрозуміти їх значення та використання в різних контекстах. Наприклад, слово «конституція» походить від лат. *constitutio*, що означає «установлення» або «структурування», і вказує на основний закон країни, що установлює права та обов'язки громадян та держави. Як зазначено в юридичній енциклопедії, «юридичний термін за походженням може бути питомо національним (відповідач, держава, закон, заповіт, злочин, суд, уряд) або запозиченим, наприклад, абандон (франц.), авізо (італ.), бойкот (англ.), вексель (нім.), евтаназія (грец.), ембюдсмен (швед.), юриспруденція (лат.). Власне, й саме слово термінологія складається з латинського елемента *terminus* – межа, та грецького *logos* – вчення» [Юридична енциклопедія 2004, с. 467].

Фразеологізми – це вирази, що складаються зі слів, які разом мають певне значення та вживаються як єдиний вираз [Вовк 2015]. У правовій термінології такі вирази використовуються для точного вираження певних правових понять і термінів, а також для уникнення можливих помилок в текстах правових документів. Наприклад, «фізична на особа», «юридична особа», «захист прав та інтересів громадян та держави», «право власності» тощо. Фразеологізми є невід'ємною складовою частиною правової термінології, яка має свої особливості вживання та інтерпретації.

Культурні аспекти грають важливу роль в правовій термінології. Кожна країна має свою власну систему права, що базується на культурних та історичних традиціях, і це відображається у вживанні термінології.

Наприклад, у більшості країн, що базуються на системі англійського права, використовуються терміни, що мають своє коріння у спільному праві (*common law*), такі як *precedent* «прецедент», *tort* «цивільне правопорушення», *liability* «відповідальність» тощо. У країнах, що базуються на системі римського права,

таких як Франція та Італія, використовуються інші терміни та вирази. Наприклад, фр. *responsabilité civile* «цивільна відповідальність», *arrêt* «рішення суду» тощо.

Висновки. Отже, переклад правничої термінології в англо-українському контексті потребує глибокого міждисциплінарного підходу, що охоплює мовні, правові та культурні аспекти. Виявлено, що значні труднощі виникають унаслідок концептуальних розбіжностей між правовими системами, історико-культурних відмінностей та різного тлумачення базових правових понять. Підкреслено важливість етимологічного та контекстуального аналізу для досягнення перекладацької точності та міжмовного еквіваленту.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Мовно-термінологічні проблеми сучасного законодавства України. *Термінологічний вісник*, 2021. №6. С. 253-269.
2. Вовк О. Б. Ділова комунікація: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2021. 182 с.
3. Кривич Н. Ф. Культура професійного спілкування та мовна культура як шлях до самовдосконалення фахівця. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). 2017. Вип. 7. С. 79–84.
4. Ляшук А. М., Мошнягул А. С. Семантичні та етимологічні характеристики запозичених юридичних термінів англійської мови. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 2016. №10 (2). 129-134.
5. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види : монографія. Харків : ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 280 с.
6. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу) : монографія. Київ : Логос, 2006. 99 с.

7. Чайка О. Новітній погляд на поняття «термін» у лінгвістиці. *Філологічний часопис*, 2020. Вип. 2 (16)., С. 103–110.
8. Юридична енциклопедія. Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6. 768 с.
9. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять. *Термінологічний вісник*, 2013. Вип. 2 (2). С. 99–103.
10. Ballentine A. J. Law Dictionary. Bancroft-Whitney, 2010. 269 p.
11. Black's Law Dictionary. URL : <https://thelawdictionary.org>
12. Law J., Martin E. A. Oxford Dictionary of Law. 10th ed. Oxford University Press, 2014. 243 p.
13. Modern Dictionary for the Legal Profession, 4th Edition, 2008. 583 p.
14. Sheppard S. The Wolters Kluwer Bouvier law dictionary. New York : Wolters Kluwer Law and Business, 2012. 659 p.
15. West's Encyclopedia of American Law (13 Vol. set) / Ed. by Lehman J., Phels Sh. Detroit : Gale, 2002. 7000 p.